

ВТУ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ”
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ, КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ”

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Красимира Йонкова

член на Научно жури

относно дисертационен труд на Анелия Добринова Димитрова
на тема: „Оптимизъм и песимизъм в огледалото на удовлетвореността
от живота”

с научни ръководители проф. д.пс.н. Павел Александров и

проф. д.пс.н. Людмил Георгиев

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

Научна област 3.Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.2.Психология,

Културна и диференциална психология

Представеният за оценъчни констатации дисертационен труд несъмнено попада в изследователския профил на културната и диференциална психология – с нейното разнообразие от направления, наситени с постижения, но и рязко отворени за търсене на отговори на нови въпроси. Този научен статут генерира изключителната проблемност на някои теми, сред които тази за оптимистичните и песимистичните нагласи в контекста на удовлетвореността от живота на хората в днешния брутално объркан ден – се отличава с почти експанзивно присъствие. Затова считам, че темата на този труд е както дисертабилна, така и особено откликваща на реалните екзистенциални потребности на човека в неговата социокултурна общност днес.

Данни за кандидата и процедурата

От прегледа на депозираната документация констатирам, че тя е изрядна и отговаряща на критериите по смисъла на формалните изисквания за провеждане на настоящата защита. Информацията от творческата автобиография на Анелия Димитрова показва, че след завършване на висшето си образование във ФНПП на СУ „Св. Климент Охридски” и придобита магистърска степен по журналистика в същия университет, тя работи в Програма „Христо Ботев” на БНР, упражнявайки повече от 20 години дейността на редактор и водещ на предавания за култура. Приемам, че изпълнението на посочените дейности и опит, натрупан от занимания с духовните стремежи на хората, имат пряка връзка с изследователския замисъл на дисертационния труд и са индикатор за постигнато ниво на експертност в областта.

От приложения Списък на публикациите е видно, че кандидатът отговаря на изискуемия минимум от 3 такива, издадени в рецензирани специализирани източници, чиято библиография е пълно и точно описана.

Предоставеният Автореферат на дисертационния труд е с оптимален обем от 50 страници, структуриран е съобразно композиционната организация на изследването и адекватно представя основните му тези, концепции, резултати и обобщения. В структурата му е включена и самооценката на Анелия за приносните моменти на изследователската ѝ работа, с които се солидаризирам без възражения.

Данни за дисертацията и приносните моменти

Оттук нататък пристъпвам в конкретиката на констатациите ми, произтекли от прочита на самия дисертационен труд.

Авторът е развил изложението си в общ обем от 194 страници, между които 164 съдържателен, композиционно организирани във въведение, две основни глави, структурирани в подглави, заключение и 2 Приложения, онагледяващи методическия инструментариум, обезпечил дизайна на емпиричното изследване.

Библиографската справка указва ползването на 192 специализирани източника, само 14 на български и останалите доминиращо на английски език – несъмнено поради дефицита на подобни академични проучвания в България. По отношение на брой, адекватност и актуалност на ползваната

литература, оценявам теоретичния капацитет на разработката като достатъчно информативен и академично състоятелен.

Текстът на Въведението /с. 4-6/ ориентира в замисъла на дисертационния труд и оригинално мотивира неговата актуалност в контекста на обичайните и необичайните предизвикателства пред живеенето и перспективите на хората през 21 век. Заявката за модел на изследваното явление е представена с термините на методологичните разновидности на хуманистичната психологична парадигма. Темата е положена в ракурса на съдържанието и взаимовръзките между основните ключови величини, конституиращи представите за благополучие, щастие и удовлетвореност от живота. Още в началото е демонстрирано адекватно разбиране за техния субективен и многодименсиален характер, което адмирам. Но, за съжаление не открих ясно формулирани цел, водеща хипотеза и задачи на цялостния дисертационен труд. Твърдението на докторанта, че систематизирането на разнопосочната информация е „необходимо условие, за да бъдат разкрити начините, по които може да се постигне психично благополучие” – приемам за креативния център, организирайки логиката на последващото изложение.

Първата основна глава /с. 7-103/ има изцяло аналитико-интерпретативен характер, разкриващ профила на решенията на позитивната психология, структуриран в три семантични ядра, осветляващи в последователност феномените песимизъм-оптимизъм, благополучие и щастие. Анелия е разчела не само правилно, но и задълбочено логиката на утвърдени в екзистенциално-хуманистичната парадигма концептуализации на техните дефинитивни параметри, механизми на проявление, връзки с други близки и сродни конструкти.

Анализът на подходите към тях – в статуса им на фактори, обуславящи степента на удовлетвореност от живота – се отличава с комплексност, умело постигната посредством: креативни сравнения на сходства и различия; добре открояена специфика на жизнената философия и личностни диспозиции на индивиди с оптимистични и песимистични очаквания; адекватен фокус на вниманието върху компонентите на психичното благополучие в ракурса на хедонистичната и евдемоничната парадигма, сполучливо допълнени от философията на иновативната към настоящия момент визия за благополучието на т. нар. концепция за „поток”; смислено поставени акценти върху значението на

доброжелателния хумор и представата за видовете ориентация към щастие в личен, интерперсонален и общностен план.

Считам, че осъществената интерпретация е многопластова и същевременно добре интегрирана в текста на последния параграф на теоретичната част, който оценявам като сполучлив опит за обобщение на изводните тези, дефиниращи, в крайна сметка, източниците за преживяване на благополучие и щастие в сакралния и в социокултурния свят.

Въпреки, че в констатациите ми дотук открих значението на редица положителни характеристики на разработката, в обобщен вид ще посоча още някои **приносни моменти**, които откривам в следното:

1. Адекватно очертани тенденции, генерирани от водещите концепции за обяснение на предикативното влияние на конструктите песимизъм и оптимизъм върху изграждането на личностната самооценка за психично благополучие, щастие и удовлетвореност от живота.
2. Много добро категориално, понятийно и семантично прецизиране на резултатите, привлечени от други специализирани изследвания по темата, хронологично положени в социокултурните и академични традиции на психологичната наука.
3. Несъмнен принос към допълване и задълбочаване на разбирането за механизмите на пълноценното човешко функциониране, индивидуално-психологичните и социокултурни фактори, обуславящи избора не само на по-адаптивни жизнени стратегии, но и с потенциал за преживяване на смисъл и удовлетвореност.

Във втората част на дисертацията е представена работата на докторанта по извършеното емпирично изследване /с. 104-161/.

Ядрото на замисъла виждам в откриването на корелация между оптимизма и песимизма със степента на удовлетвореност от живота, преживяването на благополучие и ориентацията към щастие – в зависимост от не малък брой различия в демографските характеристики на респондентите. Посочените променливи величини са оптимални на брой и добре обосновани. Както целта, така и 7-те изследователски задачи са конкретизирани и смислено формулирани. Имам известни резерви по отношение на текста, представящ основната хипотеза и 12-те подхипотези,

който би трябвало да е не толкова многословен и стилистично по-добре прецизиран.

Считам, че приложеният набор от статистически процедури е достатъчен индикатор за надеждност на изследването. Проверката на заложените хипотези е осъществена с адекватен методически инструментариум, основно с Въпросника за оптимизъм и песимистични очаквания на Величков и Радославова, но дообогатен с включването и на Въпросник за ориентация към щастие, скалата за измерване на личностните характеристики по модела на „Големите пет”, скалата за процъфтяване, кратката версия на Въпросника за психично благополучие, Въпросник за удовлетвореност от живота, скалата за доброжелателен хумор от Въпросника за измерване на стиловете хумор.

Самата организация на проучването, проведено онлайн, е описана ясно и изчерпателно. Обектът на изследването наброява 442 лица от двата пола с преобладаващ процент жени, разпределени в 3 възрастови групи от 19 до 64 години и съобразно факторите „степен на образование”, „местоживеене”, „материално положение”. Считам извадката за достатъчно представителна – както по брой, така и в потенциала ѝ психологически състоятелно да обслужи целта и задачите на изследването.

Резултатите са детайлизирано представени посредством добре подреден анализ – най-напред на психометричните характеристики на използваните въпросници и скали, а след това в последователност дисперсионен анализ на различията в дименсиите в зависимост от демографските признаци, корелационен анализ за проверка на взаимовръзките между изследваните величини, и накрая регресионен анализ за проверка на предикаторите на основните конструкти „оптимизъм”, „песимизъм” и „удовлетвореност от живота”. Добре подредената визуализация на резултатите – посредством таблично и графично онагледяване на данните – реално подпомага възприемането и улеснява разбирането.

В последния параграф „Обобщения и дискусии” /с. 147-161/ докторантката е направила добър аналитичен коментар на резултатите от проверката на хипотезите, сравнявайки ги с резултати от други, сходни на тях изследвания, публикувани в специализираната литература. Представени са основни изводни тези, произтекли непосредствено от

изследването, като контурът на изкристализираните тенденции по темата е ясно очертан.

В синтезиран вид, най-съществените **приносни моменти** в тази част от работата на Анелия откривам в два аспекта:

1. Изцяло релевантен на теоретичната концептуализация и креативно изграден емпиричен дизайн на изследването, чиито резултати и обобщения за българска извадка оценявам като психологически състоятелен и актуален извор на информация в практико-приложен аспект, преносим за различни социокултурни контексти и хора от различни възрастови групи.
2. Показани са в достатъчна степен формирани академични изследователски умения при прилагането на диагностичния инструментариум за проверка на заложените хипотези, което приемам за индикатор на постигната научна социализираност от страна на автора.

Считам, че той успешно е реализирал изследователския замисъл на дисертационния си труд, който, по отношение на техническо оформление, стил на изложение, понятийна адекватност, цитиране и позоваване на автори – е добре прецизиран и коректно написан.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Въз основа на констатациите ми, произтекли от прочита на дисертационния труд „Оптимизъм и песимизъм в огледалото на удовлетвореността от живота”, написан от Анелия Добринова Димитрова, категорично заявявам положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление 3.2. Психология.

09.04.2022

Изготвил становище: проф. д-р Красимира Йонкова

В. Търново

/...../

